

Villa Dalfrid i Kofferdal

En av Sveriges bäst bevarade jugendmiljöer.

Omkring sekelskiftet byggde en del göteborgare förnämliga sommarvillor åt sig i Askim. Till detta bidrog i hög grad den 1903 av Oscar II invigda Göteborg–Särö–Järnväg. Tidigare fanns det inte några ordnade förbindelser hit ut till Askim, om man inte räknade den ångslup som sommartid gjorde några turer i veckan.

Ett av dessa sommarställen är Villa Dalfrid i Skintebo som konsul Harald Grebst lät bygga år 1906–07. Konsul Grebst uppdrog åt arkitekt Gustaf Eliote att rita villan. Det är säkerligen numera en av de bäst bevarade jugendmiljöer i vårt land. Villan är ritad i en helt genomförd svensk jugendstil.

Detta hus har på sistone låtit tala om sig p g a att det så att säga har vaknat ur sin Törnrosa-sömn genom att dess nya ägare, arkitekt Rolf Karlsson med maka Britt, grundligt låtit renovera det. Detta möjliggjordes genom de lånemöjligheter som öppnade sig när såväl länsantikvarien som riksantikvarieämbetet förklarade Villa Dalfrid som byggnadsminne.

För att beskrivningen av villan med dess växthus, stall och omgivande park skall bli så verklig som möjligt får konsul Grebst själv berätta. Med noggrannhet och kärlek ville han förverkliga sina drömmar och skapa ett sommarparadis för sig och sin familj i Dalfrid.

Som den ordningsfulle och nitiske man han tydligen var gjorde han en personlig beskrivning av tillkomsten av Dalfrid i form av något som skulle kunna benämnas "En husakt". I denna beskriver Grebst hur han under flera år sökte efter en lämplig plats för sitt sommarnöje. Förutom ritningar på villan – där placerade inom glas och ram – innehåller husakten kostnadsuppgifter, namn och firmor, hantverkare m m. Ur kulturhistorisk synpunkt utgör denna beskrivning en utomordentligt värdefull handling.

O.G.

DALFRID

Fastigheter:

Den s.k. Kofferdalen med kringliggande skog hade sedan länge varit bekant för mig på grund av den riklighet av orre och raphöns, som under de tider jag brukade jaga tillsammans med byggmästare Herman Dähn alltid påträffades där.

Under sommaren 1904, då det visade sig vara omöjligt kvarstanna uti den av Grosshandlaren Charles Felix Lindberg förhyrda Strandvillan å Billdal, gjorde jag täta utflykter runt ikring Billdalstrakten för att söka en lämplig plats för en villa. En av de förnämsta synpunkterna var att söka erhålla en mot västliga och ostliga vindar skyddad plats med skugga och god vattentillgång.

Hemmansägaren Patrik Holmberg på Knappegården, sväger till den välfrejdade Ivar Sandberg i Skintebo, med vilken jag under en höstjakt samtalade om mina planer, gjorde mig uppmärksam på Kofferdalen, i vilken han genom arv hade vissa intressen. Tack vare hans förarbeten, samt slutligen folkskolelärarens i Jernbrott herr Albert Hulthéns medlande mellan de olika släkt- och tomtintressena, lyckades det mig den 6 december 1905 inköpa följande:

17520 m² Stora Skintebo (Dalfrid 1)

11211 m² 1/8 mtl. Stora Skintebo (Dalfrid 2)

4460 m² 17/200 mtl. Brottskärr Vestergården (Dalfrid 3)

Så snart köpet var avslutat reste jag dit ut med min fru, och gav hon, med anledning av det fridfulla utseendet i dalen, stället det namn, det nu äger – Dalfrid.

Inseende att det skulle vara ytterst oangenämt att få villan färdig innan trädgårdsanläggningen var gjord, anställde jag genast en trädgårdsmästare G. Andersson, som ute på Strandvillan skött om den lilla trädgården för mig.

Dalfrid företedde vid denna tidpunkt en allt annat än tilltalande syn för "trädgårdstankar". Nedanför den runt bergens fot gående skogskanten lågo två stora åkrar, i öster och väster delade mitt itu genom en stenmur, vars vestra punkt ännu återfinnes vid de stora träden vid trädgårds-mästeriets vattenpump, och vars sträckning i öster slutade med askarna vid uppkörsvägen mitt emot. Längs gärsgården stodo stora och skuggrika träd, mest popplar och askar, vilka naturligtvis fingo stryka med. Mellan de nuvarande drivbänkarna och stallet var ett ogenomträngligt snår av jordskott från de där än idag befintliga gamla ekstubbarne. På den plats vid stallet, där nu huvudvägen går fram ända till fruktträdsplanteringen, var ett nästan bottenlöst träsk, i vilket bönderna, för att kunna få något så när fast mark, hade pålat. Hela ekbacken och en stor del av den plats, där nu villan står, var översållad av en vacker murgröna. Platsen mellan lekplanen och drivbänkarna var granitberg, vilket bortsprängdes för att tillika med den ur den mitt emot liggande bergknalltens avsprängda stenen giva material till villans stenfoot och grund.

Till arkitekten Gustaf Elliott lämnades uppdrag att rita stall och trädgårdsmästeribyggnaderna och uppfördes det senare först, därpå stallet, vilka bägge byggnader blevo färdiga under första hälften av sommaren 1906. Därpå börjades med grunden till den likaledes av arkitekten Elliott ritade villan, vars detaljer dock i alla avseenden på det noggrannaste bestämts av min fru och mig. Byggmästarefirman J. Dähn gjorde allt byggmästeriarbete, och grunden lades av ett lag "rallare" från Säröbanan. All den jord som urschaktades för villans grund, såväl som leran och sanden, användes för att fylla i det ursprängda sockelbergets ställe, nivellera gräsplanerna samt att skapa terrassen. Sand för gångar och planer hämtades delvis från Säröbanans grustäckt vid Hofås, delvis ute från öarne under vintern. Målningsarbetet på växthus och stall gjordes av målaremästare N.P. Carlander, och villans inre såväl som yttre målning gjordes av de Förenade Målarmästares A.B. J.F. Harström, vilka senare på ett förträffligt sätt skilde sig från sin uppgift.

Inflyttningen i villan skedde på pingst 1907, sedan alla möbler ditkörts per vagn från Göteborg.

Kostnaderna för Dalfrid 1—3 såväl som provision till herr Hulthén, lantmäteriarvode och lagfartskostnader gingo till kronor 14856:83.

Då det under den särdeles torra sommaren 1906 visade sig vara av behovet påkallat att öka vattenreservoiranläggningen, inköptes den 2 april 1907 3530 m² Stora Skintebo (Dalfrid 4).

Kostnader härför, inklusive lagfart och lantmäteriarvoden gingo till kronor 2094:75.

Dräneringen

Redan i medio av december påbörjades en rationell dränering av hela det i dalen liggande området. Ett huvuddike från dalens nordöstra hörn rakt ner förbi stallet, och utmynnande i det öppna diket söder om egendomen, lades stenskärf i sjötång, varpå sand och jord fylldes. Dessutom drogos från nordväst till sydost med täta mellanrum sidotäckdikena, så att

avlopp leddes till förenämnda huvuddäckdike. Täckdikningen skedde efter ackordsuppgörelse med fiskaren August Jonson, som erhöll kronor 1 per meter huvuddike och 50 öre per meter sidodike.

Hela dräneringskostnaden gick till kronor 898. Härtill kom extra all ersättning för sprängning å de ställen där berg lade hinder i vägen för grävningen, och utgjorde kostnaden härföre kronor 801:14.

Vägar

Med förut omnämnde August Jonsson uppgjordes ett ackord om att för en summa av kronor 1400 anlägga och färdigställa en 12 fot bred körväg från gränsen av Dalfrid genom skogen och tvärs genom Emil Sandbergs åkrar ner till den strandväg, som leder till badhusen vid sjön. I detta pris innefattades såväl diknings- som sprängningsarbeten, erforderliga avloppstrummor, skärkning och grusning medelst sjösand.

Vägen upp till elektriska kraftmotorn, stenbanken och trapporna anlades på ackord av de rallare, som lagt villans stenfot. För samtliga övriga vägar på egendomen erlades kronor 2744:09. Resten lades av August Jonsson.

Trädgården

Denna anlades efter samråd med min fru och mig av trädgårdsmästaren G. Andersson, som allt ifrån första dagen arbetade med en rastlös iver och visade sig hava ett särdeles gott omdöme.

Våra synpunkter som skulle följas vid denna anläggningen voro: skyddad lekplats för barnen, stora lugna gräsmattor, mer prydnadsträd än fruktträd, då de senare erfordra så lång uppväxttid, grönt ikring bergsknaltarne, aldrig sinande förråd av blommor, såväl för grupperna som för dekorationer inomhus, samt dessutom breda gångar där barnen skulle kunna tumla ikring. Det egentliga rödjningsarbetet kunde ej påbörjas förrän i mars månad 1906. Träd och plantor togos till största delen från Slottsskogens plantskola, endast en del från Göteborgs Trädgårdsförening och trädgårdsmästare Petersen i Mölndal.

Stora mängder av myrstackar, som funnos över hela området, bortforslades delvis, delvis utrotades de medelst tjära och fotogen. Råttor, som endast visade sig vid stallet, fördrevos medelst ratin.

Kostnaderna för trädgårdens anläggning, växthusets inredning med vinstockar, träd m.m., underhåll och lön till trädgårdsmästaren uppgingo den 1 december 1907 till kronor 10771:08.

Vattenledning

Den ledning, som låg inomhus, tillhörde byggnadsackordet, och utfördes av A.J.G. Bissmark & Co's välkända firma.

Redan vid egendomens inköp hade tanken riktats på, att jag vore tvungen anskaffa en större vattenreservoar för regnvatten, varför klyftan i egendomens nordöstra hörne urschaktades och djupgrävdes. All fyllnadsgrus, lera och jord användes till bildande av en terrassformig slänt ned mot villan. En skydds- och avdämningsmur lades i cement, med led-

ningsrör av gjutjärn i botten, och ledningen fortsattes in i villan. Även dessa arbeten gjordes på ackord av rallare, med undantag av gjutjärnsledningen, som lades av Bissmark.

Brunnarna vid trädgårdsmästeriet, lekplanen, huvudvägen och i källaren samt hela WC-anläggningen utfördes även av denna firma, varför kostnaderna uppgingo till kronor 4436:33
 vartill kommo öfriga kostnader enligt ovanstående 3976:21

Kronor 8412:54

Stallet

För vagnstvättning och hästarnas vattning utvidgades ett litet källsprång medelst sprängning varvid en ypperlig brunn erhöles för en kostnad av

Kronor 150:—

En lastvagn och en Viktoria inköptes hos E Sendler för

Kronor 850:—

En jaktvagn inköptes på Sportutställningen i Berlin och kostade inkl. frakt och tull

Kronor 1801:79

Kronor 2801:79

Belysningen

Den första belysningen, som anskaffades på Dalfrid, bestod av en "Valia"-lampa, som uppsattes på en hög stolpe ungefär där drivbänkarne nu stå.

Sedermera träffades aftal med ingenjör Harald Wadström, enligt vilket han uppsatte en elektrisk vindmotor av ingenjör Abbegs system på bergets topp. Denna skulle dock ej betalas av mig förrän jag haft ett helt års erfarenhet, om den skulle visa sig tillförlitlig. Under den tid jag hade den, var den ypperlig och sköttes uteslutande av trädgårdsmästaren.

Det pris vilket ingenjör W. betingade sig för denna vindmotor, var kronor 2775, vilket jag emellertid icke blev i tillfälle betala. Jag betalade den ström, jag enligt mätarn förbrukade med kronor 73:50.

Den inre monteringen för belysningen gjordes av Allmänna Svenska Elektr. A.B., för ett ackordspris av kronor 1842:47.

Stängsel

Då jag på intet villkor ville hava Dalfrid till en genomgångsplats för främlingar, lät jag från första början kringgärda egendomen med ett stängsel av galvaniserad järntråd och vinkeljärn på alla sidor utom den södra, där ett trästaket uppsattes. Ackord uppgjordes med August Jonsson, som erhöi 80 öre för varje stolphål, samt 50 öre per stolpe för uppsättning och tråddragningen. Hela stängslet inklusive målningen belöpte sig på kronor 1331:10.

Badhus

I januari 1907, medan isen ännu låg, lades trästockar på isen för stenkarren, vilka sedan sänktes ner och utgjorde grunden för badhuset samt brofästena. Själva timmermansarbetet gjordes av en norsk snickare efter timpenning och gick hela denna anläggningen till kronor 2846:19.

Byggnader

Utöver vad som förut nämnts vill jag här endast omnämna följande kostnader:

Arkitektarvode	Kr.	3000.—
Stallet (ackord)	'	6800.—
Trädgårdsmästeriet (ackord)	'	6900.—
Ackord å villan	"	44300.—
Parkettkostnader	"	1755:32
Värmeledning för trädgårdsmästeriet	"	1600.—
Värmeledning för villan	"	3927:91
Extraräkning från byggmästaren	'	7640:50
Appareilhyddan på lekplatsen	"	18.—
Extra målning av stall och växthus	"	103.15
Extra målning av villan inomhus	"	2448.41
Flaggstång komplett	"	74:34
Brandsläckningsapparater	"	180:50
Arrende för upplagsplats vid järnvägsöverg.	"	100.—
Målning av värmeelementen	"	187:44
Målning av motorhuset	"	68.48
		<hr/>
Kronor.		79104.05

Ehuruväl från början alla rum försetts med kakelugnar samt dessutom tillgång till elektrisk uppvärmning fanns, lät jag i augusti månad 1907 inleda värmeledning, då jag fruktade, att möbler och målningar skulle taga skada, om villan stode oeldad under vintern.

Möbler

Min fru och jag nedlade särskild omsorg vid villans möblering och endast sängkammaren, jungfrukammaren och öfre hallen möblerades med gamla möbler från Strandvillan.

Ritningarna till hallens och salongens möbler gjordes av artisten Alf Wallander och möblerna utfördes av Harald Pettersson i Göteborg för hallen och Giöbels i Stockholm för salongen. Vävnaderna till såväl hall som salong gjordes av Giöbels, samt likaledes gardinerna mellan salong och glasveranda, såväl som bordduk och draperier i salongen. Matsalsmöblerna skisserades av min fru och tillverkades av Harlad Pettersson. Gardiner tillverkades av Nordiska Möbleringsaktiebolaget.

Glasverandans draperier och korgmöbler, såväl som bordlampan i hallen inköptes från Hohenzollernhaus i Berlin.

Takkronorna i salongen, glasverandan och hallen och bordlampan på glasverandan ritades av Wallander och tillverkades av Petrus Forsberg i Stockholm.

Alla kopparbeslag å dörrar m.m. utfördes av A.P. Sjöberg i Göteborg, delvis efter Wallanders ritningar. Korgmöblerna för trädgården och terrass levererades av Hohenzollernhaus.

Flygeln inköptes från Götzes i Berlin, genom fru Maria Corlin i Göteborg.

Hela möblemanget, därvid icke upptaget kostnader för de från Strandvillan överflyttade möblerna, uppgick till en kostnad av kronor 18695:38.

I maj månad 1907 gästades Dalfrid av artisten Wallander med fru, och uppsattes då de av den förre i Stockholm gjorda målningarna för hallen, föreställande Erik XIV:s saga.

Dessutom målade han under åtta dagar takmålningen i matsalen. För dessa bägge arbeten erhöll han ett arvode av kronor 7000.

Då Dalfrid liksom all min övriga egendom på grund av mina iråkade finansiella svårigheter måste försäljas, låg det mig särdeles om hjärtat, att denna egendom, som anlagts och samlats i de gladaste förhoppningar och med det djupaste intresse från såväl min frus som min egen sida, icke skulle komma i händerna på förste bäste köpare.

Flera anbud tillbakavisades, mest beroende på motviljan mot de köpare som uppträdde, men då till sist en reflektant framkom, som visat sig vara en omtänksam och hänsynsfull man och dessutom vid sin sida hade en tyskfödd hustru, lät jag alla betänkligheter fara, förvissad som jag var, att de skulle väl vårda sin nya egendom, ej endast på grund av dess värde utan även av orsaker, som endast i utlandet uppfostrade kunna inse och sätta värde på. Liksom jag i skötet av min familj upplevat de lyckligaste dagarna av mitt lif på Dalfrid, framför mig seende det uppspirande nya livet, omkring mig hörande ekarnas stämningsfulla sus, då en fläkt från det utanför pulserande livet farit genom deras kronor, och liksom jag i det lugna tillbakadragna livet på Dalfrid kunnat vila ut från stadens och arbetets ansträngningar och bekymmer, hoppas jag att även mina efterföljare må få erfara och finna.

Göteborg i oktober 1909.

Harald Grebst.

Några ord bör sägas om dem som senare ägt Villa Dalfrid. Den man som Harald Grebst sålde sin drömvilla till var Louis Stankewitz, som med hustrun Clara ägde stället till sin död 1929. Fru Stankewitz var sedan ensam ägare och bodde där under sista världskriget året om i sällskap med svägerskan Margareta Witte. Villan ärvdes senare av släkten Witte.

År 1976 köptes Villa Dalfrid av arkitekt Rolf Karlsson. Denne har genom vänligt tillmötesgående vid flera tillfällen under senare år visat villan för hembygdsföreningens medlemmar, som därigenom fått tillfälle att se och rätt kunna uppskatta att den unika jugendstilen där bevarats och inte förvanskats eller moderniserats. Att den så kommer att förbli borgar förhållandet att villan blivit förklarad som byggnadsminne. □